

Justice vstřícná k dětem – perspektivy a zkušenosti dětí a odborníků

Shrnutí

Listina základních práv Evropské unie stanoví práva, která mají zvláštní význam pro práva dětí v soudních řízeních, z nichž nejdůležitější jsou lidská důstojnost (článek 1), zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu (článek 4), právo na svobodu a bezpečnost (článek 6), respektování soukromého a rodinného života (článek 7), ochrana osobních údajů (článek 8), zákaz diskriminace (článek 21), práva dítěte (článek 24) a právo na účinnou právní ochranu (článek 47).

Účinná účast dětí v soudních řízeních má zásadní význam pro zlepšení fungování justice. Evropské a mezinárodní nástroje pro lidská práva uznávají význam účasti dětí. Ukládají členským státům Evropské unie (EU), aby zajistily prvořadě zohledňování nejlepších zájmů dětí v jakýchkoli činnostech, které se jich týkají. Zacházení s dětmi v soudních systémech v celé EU je nicméně stále znepokojující.

Evropská komise podporuje úsilí zaměřené na vytvoření justice vstřícnější k dětem různými způsoby. Justici vstřícnou k dětem zařadila mezi priority ve své Agendě EU v oblasti práv dítěte (2011–2014), která předkládá různé návrhy na posílení příslušných procesních záruk, provádění souvisejícího výzkumu zaměřeného na právní předpisy a politiky v zemích

EU-28 a podporu členských států EU při zlepšování ochrany dětí. V návaznosti na zprávu Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA) z roku 2015 týkající se justice vstřícné k dětem Komise vydala dokument, který se zabývá účastí dětí v trestních, občanskoprávních a správních soudních řízeních ve 28 členských státech EU. Komise se též zavázala k propagaci *Pokynů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem* z roku 2010, které podporují práva dětí být vyslyšeny, informovány, chráněny a nediskriminováni i zásadu nejlepšího zájmu dítěte.

Agentura FRA ve spolupráci s Evropskou komisí shromáždila a analyzovala příslušné údaje s cílem určit, do jaké míry jsou tato práva v praxi dodržována. K tomu využila rozhovory s odborníky a dětmi, které se účastnily soudních řízení. První zpráva agentury FRA o tomto výzkumu zveřejněná v roce 2015 se zaměřovala na perspektivy odborníků.

Toto shrnutí představuje hlavní zjištění druhé zprávy. Uvedená zpráva se zaměřuje na perspektivy dětí, nastiňuje jejich názory na aspekty, které znemožňují jejich plnou účast v řízení, a na úsilí, které může pomoci tyto překážky překonat. Stejně jako první zpráva zdůrazňuje, že má-li být soudnictví v celé EU skutečně vstřícné k dětem, je ještě třeba vykonat mnoho práce.

Sběr údajů a rozsah

V Agendě EU v oblasti práv dítěte Evropská komise uvádí, že nedostatek spolehlivých a srovnatelných údajů představuje překážku pro vypracování a realizaci politik založených na faktech. V rámci řešení tohoto nedostatku údajů Komise a agentura FRA zhodnotily stávající práce v této oblasti. Koordinovaný a systematický sběr údajů zahrnoval ukazatele týkající se práv dítěte, které agentura FRA vypracovala v roce 2010 a dále rozpracovala v roce 2012 v oblasti rodinného práva. Tyto ukazatele vycházejí z modelu založeného na právech, který byl vypracován Úřadem vysokého komisaře OSN pro lidská práva a je určen k hodnocení:

- závazků nositelů povinností (strukturálních ukazatelů),
- práce na plnění příslušných norem (procesních ukazatelů),
- výsledků (ukazatelů výstupů).

Agentura FRA provedla terénní výzkum založený na rozhovorech v těchto deseti členských státech: Bulharsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Německo, Polsko, Rumunsko, Spojené království a Španělsko. Tyto země byly vybrány proto, že daný vzorek odráží rozmanitost soudních systémů a různou praxi ohledně účasti dětí v justici.

První část činnosti agentury FRA, kterou představila hlavní zpráva a shrnutí, se zaměřovala na perspektivy odborníků. Zpráva *Child-friendly justice: perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States* vycházela z odpovědí 570 soudců, státních zástupců, právníků, zaměstnanců soudů, psychologů, sociálních pracovníků a policistů, kteří jsou v každodenním

kontaktu s dětmi, jež se účastní trestních a občanskoprávních řízení.

Druhá část se zaměřuje na perspektivy dětí. Vychází z odpovědí 392 dětí, které se účastnily řízení jako oběti, svědkové nebo účastníci řízení, přičemž se zaměřuje na případy pohlavního zneužívání, domácího násilí, zanedbání a opatrovnictví. Výzkum se nezabýval dětmi podezřelými či obviněnými v trestních řízeních.

Tato práce doplní procesní ukazatele a ukazatele výstupů o kvalitativní údaje za devět z deseti zkoumaných členských států EU. Stanoviska agentury FRA k justici vstřícné k dětem uvedená v tomto shrnutí vycházejí z kombinované analýzy rozhovorů s odborníky a dětmi.

Tento výzkum je součástí rozsáhlejší práce agentury FRA v souvislosti s právy dítěte, hlavní tematickou oblastí. Uvedená práce je stanovena ve víceletém rámci agentury FRA a odráží se v tvorbě ukazatelů v oblasti práv dítěte a sběru údajů o dětech v mimořádně citlivých situacích – dětech, které jsou obětmi obchodování s lidmi, dětech odloučených od rodiny, dětech žádajících o azyl, zkušenostech žen s násilím v dětství i násilí na dětech se zdravotním postižením. Souvisí též s prací agentury FRA zaměřenou na přístup ke spravedlnosti a podporu obětí.

Evropská komise souběžně shromáždila statistické údaje a informace o účasti dětí v občanskoprávních, správních a trestních soudních řízeních ze všech členských států EU, ve kterých byly tyto údaje k dispozici. Tyto údaje zahrnují příslušné právní předpisy a politiky k 1. červnu 2012. V roce 2015 byla zveřejněna stručná zpráva o politice shrnující uvedená zjištění a zahrnující doporučení pro členské státy.

Klíčová zjištění a doporučení podložená důkazy

Zavádění zvláštních opatření, jejichž účelem je zajistit, aby soudní řízení byla „vstřícnější k dětem“, usnadňuje přístup dětí ke spravedlnosti a jejich účinnou účast v soudních řízeních a pomáhá tak zabránit omezování či porušování práv dětí, které se takových řízení účastní.

Odborníci ve svých odpovědích poukázali na potřebu jasných a jednotných norem pro všechny zúčastněné pracovníky a systematické sledování jejich uplatňování. Výzkum provedený mezi dětmi tento závěr potvrzuje. Z jejich pohledu je chování pracovníků klíčové pro to, aby řízení byla vstřícná

k dětem a aby se děti cítily bezpečně a příjemně. Když mají děti pocit, že se k nim pracovníci chovají s respektem, jsou otevření a přátelští, naslouchají jim a berou jejich názory vážně, je pravděpodobnější, že uvedou, že se s nimi zachází spravedlivě a v souladu s jejich nejlepším zájmem. Pracovníci, jejichž chování děti hodnotí pozitivně, také s větší pravděpodobností provádějí výslechy dětí v místnostech vstřícných k dětem a poskytují jim informace přiměřené jejich věku a vhodné pro děti. Z toho, jaká váha je přikládána tomu, jak pracovníci s dětmi zacházejí, vyplývá, že jsou třeba jasné praktické pokyny a odborná příprava

pro všechny pracovníky, kteří přicházejí do styku s dětmi.

Tazatel: „Co je podle tebe nejdůležitější pro to, aby byly zajištěny podmínky vhodné pro děti?“

Dítě: „Lidé, kteří provádějí výslechy. Myslím si, že jsou nejdůležitější – měli by být klidní a přátelští. To je to hlavní.“ (Polsko, chlapec, 16 let, oběť, případ domácího násilí)

Pro děti je také velmi důležitá jejich účast. Stejně jako pracovníci i děti zdůrazňovaly, že potřebují informace a podporu během řízení i řádně uplatňované procesní záruky, aby se mohly řízení účinným způsobem účastnit. Děti a odborní pracovníci agentury FRA rovněž poskytli konkrétní návrhy, jak zajistit, aby řízení byla vstřícnější k dětem, a uvedli řadu slibných postupů, z nichž některé jsou zmíněny v tomto shrnutí i v hlavních zprávách.

Stanovisko agentury FRA č. 1

Členské státy EU musejí zajistit, aby soudní systémy byly vstřícné k dětem a aby práva dětí byla dodržována bez ohledu na to, kde a jak přijdou se soudním systémem do styku. Členské státy by proto měly zvážit posouzení svých soudních systémů s cílem určit politiky a postupy, které způsobují, že trestní a občanskoprávní řízení nejsou vstřícná k dětem. Ve svém posouzení by měly vzít v potaz příslušný výzkum Evropské komise a agentury FRA, včetně doporučení stanovených v dokumentu Komise o účasti dětí v trestních, občanskoprávních a správních soudních řízeních. Následně by měly sestavit pracovní plán, v němž zváží slibné postupy jiných členských států, které lze sdílet mezi vnitrostátními a regionálními subjekty a na úrovni EU. Členské státy a případně EU by měly zvážit podporu povědomí o justici vstřícné k dětem mezi zainteresovanými subjekty.

Právo být vyslyšen

Právo být vyslyšen a svobodně vyjádřit své názory má zásadní význam pro účinnou účast v soudních řízeních. Toto právo dětem zaručují EU, Rada Evropy a OSN.

Vytvoření procesních záruk pro zaručení účasti dětí

Přestože právní předpisy EU poskytují specifická práva a záruky dětem, které se stanou obětí trestného činu, a minimální záruky dětem, které jsou svědky určitých trestných činů, ekvivalentní záruky pro děti, které se účastní občanskoprávních řízení,

chybí. Právo EU stejně tak neposkytuje žádné záruky dětem, které jsou svědky trestných činů nezahrnutých v tematických právních předpisech, jako je obchodování s lidmi a pohlavní vykořisťování. Určité povinnosti v takových případech ukládají různé mezinárodní nástroje, včetně Evropské úmluvy o výkonu práv dětí Rady Evropy.

Procesní záruky pro dětské oběti mohou mít řadu různých forem. Například směrnice o boji proti obchodování s lidmi (2011/36/EU), směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii (2011/93/EU) a novější směrnice o právech obětí (2012/29/EU) zahrnují tyto záruky: počet výsledků dětských obětí je co nejnižší, výslechy probíhají v prostorách k tomu uzpůsobených a vedou je vyškolení odborníci, pokud možno stejná osoba; je znemožněn osobní kontakt mezi dětmi a pachateli; děti nemusejí k soudu osobně a místo toho mohou poskytnout výpověď za použití komunikačních technologií nebo audiovizuálních nahrávek jejich výsledků předložených jako důkazy; slyšení jsou veřejnosti nepřístupná a děti jsou doprovázeny zákonným zástupcem nebo dospělým, kterého si zvolí.

Jak odborníci, tak děti považují tyto procesní záruky za velmi důležité. Odborníci zdůrazňují, že u dětí snižují stres, usnadňují jejich účast v soudních řízeních a pomáhají zamezit sekundární viktimizaci. Odborníci ze všech deseti zkoumaných členských států navíc uvedli příklady, které dokládají, že pokud tyto záruky nejsou uplatňovány, má to velmi nepříznivý dopad jak na řízení, tak na samotné děti. Děti souhlasí, že záruky snižují jejich stres při poskytování výpovědi a pomáhají jim být při řízení uvolněnější. Záruky, které nejsou uplatňovány systematicky, mohou být významným zdrojem strachu a úzkosti.

„Neměli by dítě nutit, aby tolikrát popisovalo, co se stalo... To je mučení... Stačí to říct jednou, třeba... rovnou psychologovi, aby to řekl vyšetřovateli, říct to někomu a potom by měli celou výpověď předat soudci a dítě by již nemělo znovu předvolávat. A v nejhorším případě [by to dítě mělo říct] soudci..., ale ne u soudu.“ (Bulharsko, dívka, 14 let, oběť, případ pohlavního zneužívání)

Děti zejména oceňují vypovídání bez přítomnosti obžalovaných a jejich rodin či přátel nebo, pokud to není možné, za použití zástěny znemožňující vizuální kontakt. Je pro ně stresující, když musejí vypovídat vícekrát, před různými lidmi a v prostředích, která nejsou vstřícná k dětem. Děti obecně upřednostňují, aby při výslechu bylo přítomno co nejméně lidí, a chtějí být informovány o úlohách přítomných osob. Některé děti účastníci se trestních řízení kladou velký důraz na to, aby mohly přijímat informovaná rozhodnutí o dostupných procesních zárukách

a aby věděly o možných důsledcích upřednostnění určitých opatření před jinými. Oceňují také možnost zvolit si pohlaví pracovníků, kteří výslech vedou, nebo zda a kdy je bude doprovázet někdo, komu důvěřují, a někdy jsou raději s pracovníky vedoucími výslech samy.

„Raději bych to [křížový výslech] absolvovala za zástěnou, protože je lepší mluvit osobně než prostřednictvím [videokonferenčního] spojení... Mluvili jsme o tom a zeptala jsem se: „Kdybych byla za zástěnou, kdo by mě viděl?“ a oni odpověděli, že by mě viděla jenom porota a lidé, kteří mi dávají otázky. Takže místo videokonferenčního spojení jsem se rozhodla pro tohle.“ (Spojené království, dívka, 17 let, oběť, případ pohlavního zneužívání)

Právní předpisy ve většině členských států stanoví procesní záruky pro trestní řízení, jako je přizpůsobení prostředí, kde se výslech / soudní jednání koná, a kontrolovaný styk s ostatními účastníky, zejména s obžalovaným. Trestněprávní ustanovení bývají zpravidla podrobnější než občanskoprávní ustanovení, co se týče pracovníka odpovědného za výslech dítěte, místa, kde výslech dítěte probíhá, a rozsahu informací, které jsou dítěti poskytnuty. Občanskoprávní ustanovení jsou fragmentovanější: podle typu případu je výslech dítěte buď povinný, volitelný, nebo zcela neregulovaný. Mediace se často navrhuje jako alternativa k občanskoprávnímu řízení.

Odborníci doporučují uplatňovat procesní záruky na všechny děti bez rozdílu jak v trestních, tak v občanskoprávních řízeních. Podobně děti, které se účastní trestních i občanskoprávních řízení, jako jsou spory o opatrovnictví spojené s případy domácího násilí, si stěžují, že procesní záruky dostupné v trestních řízeních nejsou k dispozici v občanskoprávních řízeních. To zahrnuje například možnost zamezit veškerému styku s obžalovanými, jimiž mohou být jejich rodiče.

Stanovisko agentury FRA č. 2

Členské státy EU by měly zajistit, aby procesní záruky zaručovaly účast dětí v soudních řízeních a účinně chránily jejich právo být vyslyšeny. To zahrnuje odstranění nedostatků v trestněprávních rámcích v zemích, ve kterých záruky chybí, zejména pro dětské svědky. V občanskoprávních řízeních by měly být zavedeny podobné záruky, jaké jsou k dispozici v trestních řízeních, a zvláštní pozornost by měla být věnována dětem, které se účastní více řízení, jako jsou například spory o opatrovnictví spojené s případy domácího násilí. Členské státy by kromě toho měly zvážit častější využívání mediace uzpůsobené pro potřeby dětí.

Stanovisko agentury FRA č. 3

Členské státy EU by měly pořizovat videozáznamy výslechů, včetně soudních jednání, a zajistit, aby tyto záznamy byly ze zákona přípustné jako důkaz, aby se zamezilo zbytečnému opakování, a to i během soudního řízení. Členské státy by měly videozáznamy používat jako standardní praxi v trestních řízeních a jako možnost v občanskoprávních řízeních. Policejní stanice, soudní budovy a další místa, kde probíhají výslechy, by měly být vybaveny funkčním záznamovým zařízením a pracovníci by měli být vyškoleni v jeho obsluze.

Stanovisko agentury FRA č. 4

Členské státy EU by měly zajistit, aby všechny zúčastněné subjekty řádně zohledňovaly nejlepší zájmy dítěte při rozhodování o tom, kdo by měl být při výslechu přítomen. Odborní pracovníci by se měli ptát dětí, zda by při výslechu měl být někdo přítomen a pokud ano, kdy a kdo. To zahrnuje přítomnost osob poskytujících podporu, jako jsou sociální pracovníci, a dospělých osob, kterým dítě důvěřuje, jako jsou rodiče, pěstouni a poskytovatelé péče.

Vyspělost dítěte

Posouzení vyspělosti

Vyspělost dítěte je klíčová pro rozhodnutí o způsobu, jakým by se mělo účastnit soudního řízení. Dotazovaní odborníci uvádějí, že posouzení vyspělosti zpravidla vychází z názorů jednotlivých soudců nebo se určuje podle věku, aniž by byla stanovena jasná kritéria. Metody, jako je posouzení schopností na základě případu Gillick používané ve Spojeném království, nejsou konzistentně uplatňovány ve všech zemích. Mnoho odborníků navíc podceňuje znalosti dětí a jejich schopnost věci chápat, protože nemají dostatečné znalosti a informace o chování dětí.

Stanovisko agentury FRA č. 5

V zájmu zajištění, aby právo být vyslyšen nebylo omezováno věkem ani jakýmkoli jinými omezeními, a to jak v právních předpisech, tak v praxi, by členské státy EU měly ve svých právních předpisech stanovit jasná kritéria pro určení vyspělosti dítěte a přijmout metody k posuzování této vyspělosti. To by mohlo pomoci objektivněji stanovit nejlepší způsob účasti dětí v soudních řízeních.

Přiměřené zohledňování vyspělosti

Být vyslyšen je možnost, nikoli povinnost a děti poukazují na to, že by měly mít možnost se vyjádřit k tomu, jak jsou vyslyšány. Odborníci by měli uznat, že děti mají jasné názory a předkládají mnoho návrhů, jak by podle nich bylo možné zajistit, aby řízení byla vstřícnější k dětem. Děti například navrhují, že by se mělo přihlížet k tomu, že nemusejí komunikovat stejným způsobem jako dospělí, zejména v případě mladších dětí.

Pokud se děti rozhodnou účastnit soudního řízení, je zapotřebí přijmout více opatření, jak jim účast usnadnit. Přijatá opatření by měla vycházet z individuálního posouzení dítěte a měla by být uzpůsobena jeho věku, vyspělosti, úrovni chápání a případným komunikačním obtížím i okolnostem daného případu.

„Soudkyně byla velmi milá a znovu mi vysvětlila, že se nemám čeho bát, že nikoho neukousne – mluvila přátelsky, vtipkovala a kdykoli jsem během soudního jednání potřebovala přestávku, mohla jsem je přerušit a pokračovali jsme, až když jsem chtěla, nebo jsme skončili, pokud jsem odmítla pokračovat.“ (Bulharsko, účastnice řízení, 16 let, případ opatrovnictví)

Dotazované děti uvádí, že otevřený, pozorný, uctivý a přátelský přístup je klíčový k tomu, aby mohly lépe sdělit svá přání a pocity.

Stanovisko agentury FRA č. 6

K usnadnění účasti dětí by členské státy EU měly zavést individuální posouzení jako povinné a zajistit, aby vyškolení odborníci měli jasné pokyny k provádění individuálních posouzení způsobem, který je citlivý k dětem a přiměřený jejich věku. Pomoc dětem v situacích, kdy jsou obzvláště zranitelné, vyjádřit svůj názor může vyžadovat zvláštní opatření, včetně zajištění tlumočnických/překladatelských služeb.

Vypracování pravidel a pokynů pro pracovníky, kteří vyslyšají děti

Odborníci i děti uvádějí, že komunikace způsobem vstřícným k dětem není běžnou praxí. Pravidla a pokyny, které by podrobně popisovaly, jak mají odborní pracovníci vést výslech, navíc často chybí, zejména v občanskoprávních řízeních. V důsledku toho téměř ve všech členských státech jak v trestních, tak v občanskoprávních řízeních postupy vedení výslechů a míra, do níž se komunikace uzpůsobuje potřebám dítěte, závisí na dovednostech jednotlivých odborných pracovníků. Liší se také podle soudu a regionu. Dotazovaní odborníci uvádějí, že

odborní pracovníci, zejména policisté a soudci většinou nemají specializaci v oblasti vyslyšání dětí.

Tam, kde jsou k dispozici standardizovanější a podrobnější pravidla nebo pokyny, jako jsou například pokyny, které se používají ve Finsku nebo Spojeném království, je právo dětí být vyslyšeny lépe chráněno. Odborníci podotýkají, že počet výslechů klesá a chování odborných pracovníků je vstřícnější k dětem, díky čemuž se děti cítí bezpečněji a jsou schopny se řízení účastnit efektivněji.

Stanovisko agentury FRA č. 7

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby odborníci měli k dispozici jasné pokyny a podrobná pravidla týkající se způsobu vyslyšání dětí. Cílem je zajistit, aby odborníci řádně využívali procesní záruky vyžadované vnitrostátními a evropskými právními předpisy a v rámci výslechů v trestních a občanskoprávních řízeních uplatňovali konzistentní a k dětem vstřícný přístup. To by mělo jít ruku v ruce se standardizací postupů a koordinací různých subjektů a profesních skupin s cílem harmonizovat výslechy. Ke zlepšení postupů by mohla pomoci výměna pokynů a slibných postupů v rámci členských států a mezi nimi.

Zřízení specializovaných soudů, komor nebo soudců pro děti

Ne všechny členské státy mají trestní nebo občanskoprávní soudy, sekce nebo komory či soudce, kteří se specializují na práci s dětmi. Tyto specializované subjekty nebo soudci budou spíše využívat specializované odborné pracovníky s kvalifikací v oboru dětské psychologie a vývoje dětí, techniky specializované na výslechy dětí a mandáty soudnictví ve věcech týkajících se dětí. U takových soudů existuje také větší pravděpodobnost, že budou mít prostory a informační materiály vhodné pro děti i nástroje pro jejich ochranu, včetně komunikačních technologií, jako je videokonferenční spojení.

Stanovisko agentury FRA č. 8

Členské státy EU by měly zvážit zřízení specializovaných soudů pro děti nebo specializovaných sekcí/komor v rámci běžných soudů disponujících odbornými znalostmi v oblasti práv dětí a justice vstřícné k dětem. To by pomohlo zajistit, aby věci, které se týkají dětí, byly projednávány v prostředí zohledňujícím potřeby dětí. Měly by být zřízeny také specializované útvary zaměstnávající odborníky, kteří pracují s dětmi, a to v rámci policie, justice i právnických profesí.

Využívání prostor vstřícných k dětem k výsledkům dětí

Sekundární právo EU vyžaduje, aby výsledky dětských obětí v trestních řízeních probíhaly v prostorách určených nebo uzpůsobených k tomuto účelu. Místnosti vhodné pro děti, tedy prostory, kde se děti pravděpodobně budou cítit příjemně a bezpečně, však nejsou běžně k dispozici. Častěji se používají při trestních než občanskoprávních slyšeních, ale i v trestních věcech se děti často setkají s obzvalovanými na chodbě nebo v čekárně. Jsou-li děti vyslyšeny v běžných kancelářích nebo u soudu, místnosti bývají jen zřídka navrženy pro výsledky dětí a je na příslušném specialistovi, aby vytvořil prostředí vstřícnější pro děti.

V řadě zemí bylo vyvinuto úsilí zajistit místnosti vhodné pro výsledky dětí v trestních věcech, a to včetně vybavení policejních stanic místnostmi vhodnými pro výsledky dětí, v nichž se obvykle nacházejí hračky, záznamová zařízení umožňující pořídit záznam výsledku pro pozdější použití u soudu a další nástroje pro shromažďování důkazů. Dotazovaní odborníci i děti tyto speciálně uzpůsobené místnosti hodnotili velmi kladně.

Polsko a Bulharsko zřídily tzv. „modré místnosti“, které jsou vhodné pro děti a jsou vybavené polopropustným zrcadlem, jež umožňuje soudcům či jiným příslušným osobám pozorovat dění v místnosti, dostupnost těchto místností se však liší. Respondenti uváděli také „dětské domy“ na Islandu a v Norsku, které poskytují integrované meziagenturní, víceoborové služby pro dětské oběti a svědky na jednom místě, které je záměrně situované mimo soudní budovy. Takové domy se využívají i v Dánsku, Chorvatsku a Švédsku, nedávno je zavedl Kypr a na jejich zřízení se pracuje v Anglii (Spojeném království), Estonsku a Španělsku.

Děti mají ze soudního prostředí zpravidla strach a spojují si je s kriminalitou. Proto dávají přednost slyšením mimo prostory soudu nebo v budově soudu, ale v místnosti, která je přívětivá pro děti, před slyšeními v prostředí, které není určené pro děti, ovšem jenom pokud i přístup odborných pracovníků je vstřícný pro děti.

Názory dětí, které se účastní občanskoprávních i trestních řízení, na to, jak by prostory vstřícné pro děti měly vypadat, se v různých členských státech EU shodují: měly by se nacházet mimo prostředí soudu, měly by být vymalované světlými barvami, zdobené prvky vhodnými pro děti, jako jsou malby a kresby od jiných dětí, a měly by v nich být květiny. Děti také, stejně jako dotazovaní odborníci, uvádějí, že by v těchto prostorách měly být hračky nebo hry pro různé věkové skupiny.

„Myslím si, že [soudní síň] by neměla být natolik v černé a bílé barvě, protože, nevím, jak to popsat, bylo to otřesné. Katastrofální! Možná by měli přidat pár barev, třeba zelenou, aby to bylo trochu veselejší. Když jsem tam přišel, všichni vypadali jako duchové. Říkal jsem si, kde to jsem, všichni se na mě jen dívali a pak přišel soudce, také v černém a bílém a s černou kravatou... židle byly bílé, černé, bílé, černé, černé, bílé, bílé, černé...“ (Chorvatsko, svědek, 15 let, případ domácího násilí)

Stanovisko agentury FRA č. 9

Členské státy EU by měly zajistit, aby slyšení probíhala v prostorách vstřícných k dětem, pokud možno mimo prostředí soudu, jelikož takové prostory podporují účinnou účast dětí a pomáhají zajistit respektování jejich práv. Prostory by měly odrážet návrhy dětí, měly by být vymalovány světlými barvami a obsahovat prvky vhodné pro děti, jako jsou obrázky od jiných dětí, květiny a řada různých hraček a her pro různé věkové skupiny.

Stanovisko agentury FRA č. 10

Členské státy EU by se měly snažit systematicky zřízovat samostatné jednací místnosti a čekárny vstřícné k dětem, které mohou využívat různé útvary, a to i ve venkovských oblastech. Výsledkové místnosti určené pro děti by měly být k dispozici pro trestní i občanskoprávní řízení, aby děti mohly svobodně a plně využívat svého práva být vyslyšeny v prostředí, kde se cítí pohodlně a bezpečně. Vzhledem k tomu, že pro děti je nejdůležitějším faktorem chování odborných pracovníků, je kromě využívání těchto místností nutno též zajistit, aby slyšení vedli vyškolení odborníci.

Poskytování bezplatné právní pomoci, včetně bezplatného a snadného přístupu dětí k právnímu zastoupení

Právní předpisy EU v oblasti trestního práva přiznávají dětským obětem právo na právní poradenství nebo právní zastoupení, které se poskytuje zdarma, pokud oběť nemá dostatečné finanční prostředky. Dětským obětem by měl být také poskytnut zvláštní zástupce, pokud osoby, které mají za dítě rodičovskou zodpovědnost, nesmějí dítě zastupovat.

Dokument *Zásady a pokyny Organizace spojených národů pro přístup k právní pomoci v systémech trestního práva* z roku 2012 stanoví, že na děti by se nemělo vztahovat zjišťování majetkových poměrů. Vnitrostátní právní předpisy v šesti z deseti zkoumaných zemí přiznávají dětským svědkům právo na právní pomoc. Dětské oběti mají toto právo ve všech státech kromě Spojeného království vzhledem k tamnímu systému

zvykového práva. Pět zemí ze vzorku však zjištění majetkových poměrů vyžaduje. Respondenti ze všech zemí navíc uvádějí, že chybí právní zastoupení pro děti v občanskoprávních věcech, protože děti musejí dosáhnout určitého věku, aby byly považovány za způsobilé k právním úkonům. V řízeních v oblasti rodinného práva rodiče často mají právníka, ale samotné dítě nikoli. V pěti ze zkoumaných zemí je však možné jmenovat právního poradce nebo poručníka, který bude zastupovat zájmy dítěte.

Odborníci poukazovali na řadu problémů týkajících se přístupu k právní pomoci, včetně neexistence pokynů k tomu, jak žádat o bezplatnou právní pomoc; odborné přípravy a dostupnosti právníků specializovaných na zastupování dětí a včasného a systematického jmenování právních zástupců. V několika zemích nicméně existují slibné postupy. Například ve Francii byla v několika městech zřízena kontaktní místa, kde se mohou děti obrátit na specializované právníky a požádat je o informace o svých právech nebo o poradenství a podporu v občanskoprávní nebo trestněprávní oblasti.

U všech typů řízení dotazované děti jen zřídka uváděly, že se jim dostalo právní podpory. Ze zjištění vyplývá, že poskytování právní podpory není ve většině zemí institucionalizované. Některé děti nepovažují právníky či právní poradce za zdroj podpory, protože se domnívají, že je neinformují o řízení a jejich úlohách a povinnostech. Některé děti, které byly účastníky ve sporech o opatrovnictví, uvedly, že využily právní zastoupení svých rodičů, nikoli vlastního právníka. V mnoha případech tyto děti vnímají poskytnutou podporu negativně, protože se domnívají, že zmínění odborní pracovníci upřednostňují zájmy jejich rodičů před jejich vlastními pocity a přáními.

Stanovisko agentury FRA č. 11

Členské státy EU by měly poskytovat právní pomoc bezpodmínečně všem dětem. Tato pomoc by měla zahrnovat bezplatný přístup k právnímu zastoupení během celého řízení. Členské státy EU by měly dále zajistit, aby byly všem dětem a jejich rodičům či poručníkům poskytovány jasné pokyny o přístupu k právní pomoci a aby byli k dispozici právníci specializovaní na problematiku dětí, kteří budou děti zastupovat v občanskoprávních i trestních řízeních. Byrokratické překážky, jako jsou zdlouhavá řízení či zjišťování majetkových poměrů, je třeba identifikovat a odstranit.

Zkrácení délky řízení

V sedmi z deseti zkoumaných členských států EU existují zvláštní právní ustanovení, která mají zabránit zbytečným průtahům v trestních případech týkajících se dětí. Některá omezují délku soudních řízení, zatímco

jiná ukládají, aby tyto případy byly vyřizovány co nejrychleji. Podobně právní předpisy EU například stanoví, aby dětské oběti byly vyslechnuty bez zbytečného prodloužení. V občanskoprávních řízeních však pouze tři země vyřizují věci, do nichž jsou zapojeny děti, zrychleným postupem a jen ve velmi specifických případech.

Soudní řízení je zdlouhavé ve všech členských státech, a to kvůli průtahům mezi výsledky v různých fázích řízení a počtu výsledků. Odborníci konstatují, že snížit počet výsledků a zkrátit délku řízení pomáhá formální a neformální spolupráce pracovníků z různých oborů.

Děti často uvádějí, že řízení (trestní i občanskoprávní) jsou zdlouhavá a že to má nepříznivý dopad na jejich každodenní život. Kritizují průtahy mezi výsledky v různých fázích řízení, četné a často se opakující výsledky vedené různými pracovníky a samotnou povahu soudních systémů. Navrhují, aby musely vypovídat pouze jednou a aby byly věci týkající se dětí upřednostňovány. Mnoho dětí také uvedlo, že samotné výsledky jsou dlouhé, často částečně kvůli dlouhému čekání před tím, než mohou vypovídat. Podobně se některé děti účastníci se občanskoprávních řízení kriticky vyjadřovaly o dlouhých posudcích prováděných při výsledcích sociálními pracovníky, zejména ve věcech opatrovnictví.

„Byli tam tři lidé a položili mi jenom jednu otázku: ‚Líbí se ti to tady, tedy v domově, kde teď jsi?‘ a já jsem odpověděl: ‚Ano, teď jsem v pořádku, jsem v pořádku.‘ Nikdo se mě ale nezeptal, jestli chci, aby mě někdo adoptoval, nebo jestli se chci přestěhovat jinam, než kde jsem byl... To nebylo v pořádku, protože mi položili jednoduchou otázku a bylo to, jako by mi vynadali, jednoduchou otázku a... Byl jsem tam dvě minuty, to je všechno... Víím, že dítě by tam mělo být déle než dvě minuty.“ (Rumunsko, účastník řízení, 17 let, případ týkající se uložení institucionální ochrany)

Děti účastníci se případů týkajících se ústavní péče si naopak stěžují, že výsledky jsou příliš krátké, že nemají možnost vyjádřit svá přání a pocity o důležitých životních rozhodnutích, která ovlivňují jejich budoucnost.

Stanovisko agentury FRA č. 12

Členské státy EU by měly zajistit, aby délka trestních a občanskoprávních řízení byla přiměřená s ohledem na nejlepší zájmy dětí, a to prostřednictvím zavedení efektivních záruk, aby se zamezilo zbytečným průtahům a četným výsledkům dětí, které nejsou nutné. Měla by být stanovena jasná pravidla omezující celkový počet výsledků a slyšení dítěte v občanskoprávních i trestních věcech. Členské státy by měly podporovat intenzivnější spolupráci mezi odbornými pracovníky z různých oborů, aby se počet výsledků snížil. Pořizování videozáznamů výsledků by se mělo stát běžnou praxí s cílem snížit počet výsledků dítěte.

Stanovisko agentury FRA č. 13

Členské státy EU by měly zajistit, aby délka samotných výsledků v trestních i občansko-právních řízeních byla přiměřená s ohledem na nejlepší zájmy dětí. Odborní pracovníci by měli zajistit vhodná opatření u soudu, aby se zamezilo zbytečně dlouhému čekání, a mít k dispozici vyškolené odborníky, kteří umí jednat s dětmi. Odborní pracovníci by měli také dbát na to, aby byl dostatek času umožňující plnou účast dětí na řízení, tj. aby mohly vyjádřit svá přání a pocity.

Právo na informace

Z výzkumu agentury FRA vyplývá, že většina členských států nemá jasné požadavky, pravidla a zavedené postupy, což znamená, že o tom, kdy, o čem a jak budou děti informovány, rozhodují jednotlivci, kteří informace poskytují. Zejména v občanskoprávních řízeních je povinnost informovat, která se vztahuje jak na děti, tak na dospělé, v právních předpisech většiny členských států EU upravena pouze poměrně obecně a děti i odborníci uvedli u občanskoprávních řízení mnohem méně postupů týkajících se informování než v trestních řízeních.

Sekundární právo EU stanoví právo obětí trestných činů na informace v soudních řízeních. Směrnice o právech obětí specifikuje, že dětské oběti a nositelé rodičovské zodpovědnosti či jiní právní zástupci jsou informováni o všech opatřeních nebo právech, která jsou zvláště zaměřena na děti. Obětem poskytuje obecné právo na informace v různých fázích řízení a o specifických záležitostech.

Povinné postupy ohledně toho, jak, kdy, o čem a kým mají být děti informovány

Dotazovaní pracovníci obvykle považují vnitrostátní rámce v trestním i občanském právu za příliš obecné. Chybí v nich totiž podrobné pokyny k tomu, kde, kdy, o čem, jak a kým mají být děti informovány. Poskytovány jsou tedy různé informace a děti jsou často informovány nedostatečně.

Respondenti uváděli, že poskytování informací je nedostatečné během řízení i po jeho skončení, a to zejména o rozhodnutích soudu. Pouze dvě ze zkoumaných zemí vyžadují, aby děti byly o rozsudku a důsledcích trestních řízení, jichž se účastní, informovány způsobem vstřícným k dětem. V občanskoprávních řízeních je na povinnost poskytovat

informace dětem, které se takových řízení účastní, kladen ještě menší důraz. Ve většině případů jsou děti vzhledem ke své nezpůsobilosti k právním úkonům informovány prostřednictvím svých rodičů nebo zákonných zástupců.

Děti uvádějí, že pokud jde o poskytované informace, je důležité, aby jim pomohly pochopit řízení. Často si stěžují, že jim nejsou sdělovány aktuální informace a že nejsou informovány o vývoji případu během řízení, například o tom, kde se nachází obžalovaný v trestním řízení, nebo o účasti rodičů či příbuzných v občanskoprávním řízení. Děti navrhují, aby informace byly poskytovány s dostatečným předstihem, aby se mohly na slyšení připravit, a poté konzistentně a pravidelně v průběhu řízení. Také by chtěly být v přiměřené časové lhůtě informovány o případné čekací době před slyšením, délce řízení a rozsudku a jeho důsledcích.

„Myslím si, že je důležité dítěti poskytovat informace, aby pochopilo, k čemu místo slouží, a cítilo se lépe, až tam půjde. Aby vědělo, kam jde a proč.“ (Francie, účastnice řízení, 17 let, věc týkající se ochrany dítěte (nevhodná rodičovská péče))

Děti dále doporučují, aby je odborní pracovníci poučili, jak se mají při slyšení chovat, a poskytli jim zpětnou vazbu po jeho skončení, aby věděly, jak si u soudu vedly a jak jejich výpověď ovlivňuje proces.

Dostupnost informací v podobě přístupné dětem

Právní předpisy EU ukládají členským státům, aby zajistily, že se při komunikaci s oběti trestných činů, včetně dětí, používá jednoduchý a přístupný jazyk, ať již v ústní, či písemné podobě. Řada zemí vypracovala materiály určené pro děti, které vysvětlují právní postupy, práva dítěte a také to, co děti čeká u soudu. Více informačních materiálů je k dispozici pro dětské oběti a svědky v trestněprávních než v občanskoprávních řízeních. Někdy děti dostanou pouze informační materiály určené pro dospělé, aniž by byly uzpůsobeny jejich úrovni jazyka a chápání.

Ve Spojeném království (Anglii, Skotsku a Walesu) byla vydána řada brožur týkajících se občanskoprávních i trestních řízení pro různé věkové skupiny. Brožury pro mladší děti obsahují spoustu obrázků a používají skládačky a hry, aby děti zaujaly, zatímco brožury určené pro starší děti obsahují méně obrázků a realističtější obrázky nebo schémata a jsou podrobnější. Takové materiály jsou však často k dispozici jen prostřednictvím jednotlivých organizací či nevládních organizací a nejsou systematicky dostupné v celé zemi. I když jsou k dispozici obecné informační materiály vhodné pro děti,

oznámení nebo soudní předvolání často používají právní terminologii a nejsou psaná jazykem srozumitelným dětem nebo jsou adresována přímo rodičům.

Jen málo dětí uvedlo, že dostaly materiály vhodné pro děti, ve všech zemích však děti doporučují, aby se takové materiály používaly. Z jejich pohledu je však důležitější, aby písemné materiály byly doplněny ústním vysvětlením od důvěryhodné dospělé osoby, aby bylo zajištěno, že jim děti správně porozuměly. V několika zemích děti velmi kritizovaly předvolání, které obvykle doručuje policie. Děti uvádějí, že když takový dokument doručí bez vysvětlení policista v uniformě ve služebním voze, mají strach a cítí se spíše jako obžalovaný než oběť nebo svědkové.

Stanovisko agentury FRA č. 14

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby zákonná ustanovení zaručovala všem dětem právo na informace a aby toto právo bylo konzistentním způsobem uplatňováno ve všech fázích a typech řízení. Tato ustanovení by měla jasně vymezit, kdo by měl dětem informace poskytovat, kde, kdy, jak a o čem. Měla by stanovit, kdo je za informování dětí odpovědný, přisuzovat při poskytování informací větší úlohu psychologům a příslušným sociálním pracovníkům a rozšířit rozsah informací, které se dětem poskytují, na všechny fáze řízení za použití různých formátů.

Stanovisko agentury FRA č. 15

Členské státy EU by měly zajistit, aby odborníci neposkytovali nadměrné množství informací o okolnostech věci, aniž by kvůli tomu došlo k ohrožení věci samé. Důležité informace by měly být v průběhu řízení opakovány. Děti by kromě informací o postupech a právech měly obdržet pokyny k tomu, jak se chovat, a měly by být informovány o vlivu jejich výpovědi na řízení. Rozhodnutí soudu a jejich důsledky by měly být dětem vysvětleny v přiměřené lhůtě. Informace poskytované po skončení soudního řízení by měly zahrnovat jasnou zmínku o právech dítěte a možnostech, které dítě a jeho rodina mají, včetně práva podat odvolání a služeb následné péče.

V důsledku chybějícího systematického, standardizovaného poskytování informací vhodných pro děti a uzpůsobených informačních služeb je pro děti obtížnější plně pochopit postupy, svá práva a důsledky svých výpovědí, a proto nemohou činit informovaná rozhodnutí a plně se účastnit řízení.

Tazatel: „Jak nejlépe dětem poskytovat informace?“

Dítě: „To záleží na věku. Dětem ve věku 6–7 let můžete vysvětlit situaci pomocí obrázků, fotografií, [speciálních] textů... Mně by se něco takového líbilo. Když jste malí, umíte si hrát. Mohli byste si hrát na setkání se soudcem před tím, než k němu dojde. Pomozte dětem pochopit situaci jejich vlastními slovy, tedy ne slovy dospělých. Bylo by dobré, aby dítě nebylo informováno tři dny předem. Nejméně měsíc, podle mě.“ (Francie, účastnice řízení, 17 let, věc týkající se ochrany dítěte (nevhodná rodičovská péče))

Stanovisko agentury FRA č. 16

Členské státy EU by měly zajistit, aby právní předpisy stanovily požadavek informovat děti způsobem, který je pro ně vhodný, před slyšením, během nich a po nich. Tyto informace by měly zahrnovat jak obsah, tak formu s ohledem na věk a vyspělost dítěte. Informace vstřícně k dětem by měly být dostupné v ústní i písemné podobě během celého řízení. Veškeré informace poskytované dětem by měly být uzpůsobeny jejich úrovni chápání, věku a vyspělosti, přičemž by měly být zohledněny zvláštní potřeby dítěte. Členské státy by měly stanovit jasná pravidla a pokyny k začlenění uplatňování tohoto práva v trestních i občanskoprávních řízeních, aby byla zajištěna dostupnost odpovídajících informací o řízení, jichž se děti účastní, a jejich právech ve standardizované a koordinované podobě.

Stanovisko agentury FRA č. 17

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby byly systematicky připravovány tištěné materiály uzpůsobené potřebám dětí, které vysvětlují práva dětí, soudní proces a úlohy různých pracovníků, a aby byly šířeny v členských státech. Měly by být používány různé kanály a formáty, včetně brožur a letáků dostupných na internetu, tištěných materiálů a audiovizuálních materiálů, jako jsou filmy nebo televizní pořady. Právní dokumenty, jako je předvolání dítěte nebo právní oznámení, by měly být z hlediska obsahu a formátu také uzpůsobené dětem. Materiály by zejména měly být podle doporučení dětí doplněny ústním vysvětlením poskytnutým dospělou osobou, v ideálním případě odborným pracovníkem s příslušnou kvalifikací a znalostí. Stávající materiály vhodné pro děti by měly být hojně používány a sdíleny, včetně těch, které připravily mezinárodní instituce, jako je Rada Evropy.

Dostupnost služeb podpory pro náležitě informování dětí a jejich rodičů

Směrnice o boji proti obchodování s lidmi i směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii zmiňují potřebu poskytovat pomoc, podporu a ochranu dětských obětí a v případě potřeby jejich rodin prostřednictvím několika opatření, včetně individuálního posouzení potřeb každého dítěte. Podpora by měla být poskytována před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu a po jeho skončení. Směrnice o právech obětí požaduje, aby služby podpory pro oběti poskytovaly alespoň informace, poradenství a podporu týkající se postavení obětí v trestním řízení, včetně přípravy na soudní jednání, a byly uzpůsobeny konkrétním potřebám obětí. Dále stanoví, že rodinní příslušníci mají mít přístup ke službám podpory pro oběti podle svých potřeb a závažnosti újmy, kterou utrpěli v důsledku trestného činu spáchaného na oběti.

Služby podpory, zejména služby podpory pro oběti a svědky, hrají významnou úlohu při poskytování informací dětem a jejich rodičům, přípravě dětí na výslechy, jejich doprovázení během řízení, např. prostřednictvím návštěv u dětí doma a návštěvy soudu před líčením, aby se děti mohly s prostředím soudu seznámit. Odborníci tyto služby také považují za stěžejní s ohledem na celkovou ochranu dětí. Děti velice oceňují, když obdrží informace předem v prostředí vhodném pro děti a od pracovníků, jejichž chování hodnotí jako vstřícné k dětem. Bez výjimky hodnotí kladně návštěvy doma i návštěvy soudu před líčením a používání opatření a materiálů uzpůsobených pro potřeby dětí. Děti též oceňují budování konzistentních vztahů s odbornými pracovníky založených na důvěře a možnost obracet se na ně s dotazy kdykoli během řízení.

Přestože služby podpory nabízí většina členských států, panuje shoda, že je třeba dělat mnohem více. Členské státy, ve kterých neexistují žádné povinné požadavky, své programy podpory podle všeho zaměřují zejména na závažné případy a konkrétní druhy trestných činů, jako je obchodování s lidmi nebo pohlavní zneužívání, a na oběti, nikoli nezbytně na svědky. Děti se domnívají, že spolu se svými rodiči často nemohou dostupných služeb podpory využít, protože jim o těchto službách nejsou poskytnuty dostatečné informace. Děti, které se účastnily trestních i občanskoprávních řízení, se domnívají, že byly lépe informovány a připraveny prostřednictvím služeb podpory v trestních řízeních, zejména před zahájením líčení. Děti si stěžují, že v občanskoprávních řízeních nejsou informovány o účelu slyšení a důsledcích svých výpovědí a vynesení rozhodnutí soudu.

Stanovisko agentury FRA č. 18

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby služby podpory byly k dispozici všem dětem, které se účastní trestních a občanskoprávních řízení, a to ve všech fázích řízení. Děti a jejich rodiny musejí být o nabízených službách informovány. Služby podpory by měly zohledňovat důležitou úlohu rodičů a důvěryhodných osob při poskytování informací a podpory dětem.

„Myslím si, že je potřeba, aby dětem, které tam [ke slyšení] jdou, jasněji vysvětlili, proč [členové komory] přijali takové rozhodnutí a k čemu při rozhodování přihlížejí... [Děti] Nechápu, že to povede jen k rozhořčení.“ (Spojené království, chlapec, 18 let (u slyšení přítomen pravidelně od 6 let), na tuto osobu se vztahuje rozhodnutí o svěření do péče a dohledu)

Jeden odborný pracovník jako kontaktní osoba poskytující dítěti podporu během řízení

Vnitrostátní trestněprávní i občanskoprávní rámce bývají příliš obecné a nespecifikují, kdo má děti informovat. Tuto úlohu tak plní různí pracovníci. V některých zemích si odborníci protřečili, když uváděli, kdo za poskytování informací dětem odpovídá. Jinde nejasnost právních předpisů vede k zapojení několika odborných pracovníků. Tento úkol se tak poměrně často nechává na rodičích bez ohledu na to, zda jsou sami dobře informováni a zda nejsou zaujati jakožto účastníci řízení. Pokud jde o občanskoprávní řízení, existuje jen málo údajů o spojení mezi podporou a informacemi nebo o stávajících pravidlech a pokynech pro odborné pracovníky.

Zkušenosti dětí týkající se poskytování informací se velice liší. Děti se domnívají, že by je měli informovat jak rodiče, tak odborní pracovníci. Zpravidla upřednostňují své rodiče, ale někdy mají pocit, že nemají dostatek informací. Děti, jimž informace poskytovali odborní pracovníci formou a obsahem uzpůsobeným tak, aby jim snadno porozuměly, tuto skutečnost hodnotí kladně. Děti v menší míře uváděly ještě další zdroje informací, které lze používat pro doplnění, a to například internetové stránky a televizní pořady z prostředí soudu.

Určení pracovníka, který dítěti poskytuje pravidelnou podporu a sleduje je, zajistí, aby dítě i rodiče měli odpovídající informace, a to zejména během zdlouhavých řízení. Zároveň je tak zajištěno, aby se dítěti dostávalo soustavné psychické podpory od vhodné vyškoleného pracovníka. Není-li přidělen jeden pracovník, často dochází k tomu, že děti nejsou dostatečně

informovány. Oproti tomu, pokud dítě doprovází osoba, která mu poskytuje podporu, často dítě připraví a poskytne mu informace nebo zajistí, aby to příslušní pracovníci učinili. Rodiče, kteří nemusejí být v nejlepší pozici, aby mohli děti odpovídajícím způsobem informovat, tak nejsou vystaveni takovému tlaku.

Odpovědi odborníků i dětí jsou v naprosté většině pozitivní v případech, kdy dítě po celou dobu řízení doprovází jedna osoba poskytující podporu. Příkladem slibných postupů v tomto ohledu jsou prostřednictvím Spojeném království, právní poradci v Německu a specialisté na podporu obětí v různých dalších členských státech.

„Byli [zástupci charitativní organizace] tam celou dobu. Jako jediní za mnou neustále jezdili během celého roku, kdy jsem čekala... Byla to skvělá podpora.“ (Spojené království, dívka, 19 let, oběť, případ pohlavní zneužívání)

Stanovisko agentury FRA č. 19

Členské státy EU by měly zajistit, aby dítě mělo podporu důvěryhodné osoby ve všech fázích soudního řízení. Měl by být jmenován jeden odborný pracovník jako kontaktní osoba, která odpovídá za:

- 1) poskytování psychické podpory po celou dobu řízení;
- 2) přípravu dítěte na různé fáze řízení;
- 3) poskytování nezbytných informací způsobem vhodným pro dítě (včetně ověřování, zda dítě chápe práva a postupy);
- 4) zajištění dostupnosti speciálních formátů a opatření pro děti se zvláštními potřebami, jako jsou nezletilí cizinci bez doprovodu, děti v pěstounské nebo ústavní péči, dětské oběti domácího násilí a děti se zdravotním postižením.

Tato kontaktní osoba by měla uplatňovat přístup vstřícný k dětem, měla by být dostatečně kvalifikovaná a pravidelně k dispozici ve všech fázích řízení, měla by si s dítětem budovat trvalý vztah založený na důvěře a jednat a koordinovat činnost s jakýmkoli dalšími zainteresovanými skupinami, jako jsou služby na podporu a ochranu dítěte, policisté, soudci, státní zástupci, právníci a rodiče nebo poručníci. Tato osoba by měla rovněž zajistit, aby rodiče, pěstouni a zaměstnanci dětského domova byli dostatečně informováni o nejdůležitějších fázích a aspektech řízení, aby mohli dětem poskytnout odpovídající informace a podporu.

Není-li k dispozici jedna kontaktní osoba, měly by členské státy EU zajistit, aby různí pracovníci odpovědní za informování dětí efektivně koordinovali svoji činnost.

Právo na ochranu a soukromí

Mezinárodní normy jasně stanoví, že prioritou je ochrana dětí zapojených do soudních řízení, přičemž současně účast dětí podporují. Aby se mohli děti plně a účinně zapojit a aby se zabránilo jejich případné opakované traumatizaci, je nutné vytvořit prostředí, které bude děti chránit a ve kterém budou v bezpečí. To zahrnuje zajištění práva dítěte na soukromí a důvěrnost.

Ochranná podpora pro děti

Ve většině zemí děti uváděly, že se jim dostalo více ochranné podpory v trestních řízeních než v občanskoprávních řízeních. V některých zemích děti konstatovaly, že v trestních řízeních je k dispozici rozsáhlá podpora z hlediska času i obsahu. Jinde si děti stěžovaly jak v trestních, tak v občanskoprávních řízeních, že podpora není poskytována neustále nebo ve všech fázích řízení a často závisí na iniciativě jejich rodičů.

Stanovisko agentury FRA č. 20

Členské státy EU a případně také EU musejí zajistit, aby s dětmi bylo vždy zacházeno jako s osobami, které potřebují zvláštní ochranu, přičemž je třeba vzít v potaz jejich věk, vyspělost, úroveň chápání a případné komunikační obtíže.

Členské státy by měly zajistit institucionalizaci ochranné podpory, její dostupnost ve všech fázích řízení, a zároveň to, aby byla snadno a bez rozdílu dostupná pro všechny děti z různých oblastí, včetně venkova. Děti v obzvlášť zranitelné situaci, jako jsou děti se zdravotním postižením, děti v postavení migranta nebo děti v pěstounské či alternativní péči, by měly mít k dispozici zvláštní podporu, například tlumočnické a překladatelské služby, psychologické poradenství a podporu a vyškolené pracovníky, kteří jsou schopni identifikovat specifické potřeby dětí a zajistit příslušná opatření.

Stanovisko agentury FRA č. 21

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby systémy ochrany dětí vycházely z integrovaného a cíleného přístupu, který zohledňuje nejen zvláštní potřeby dětí jako takových, ale také veškeré další faktory zranitelnosti, například u obětí nebo svědků pohlavního zneužívání nebo domácího násilí, dětí se zdravotním postižením či dětí v postavení migranta.

Zavedení procesních záruk pro zajištění ochrany dětí

Vnitrostátní právní rámce stanoví pro soudní jednání mnoho různých ochranných opatření, mezi něž patří vykazání obžalovaného ze soudní síně a používání videozáznamů soudních jednání, vypovídání prostřednictvím videokonferenčního spojení a používání zástěn k vizuálnímu oddělení dětí od obžalovaných. V praxi jsou ovšem tato opatření často využívána nedostatečně a obvykle podle volného uvážení soudců. Děti popisovaly závažné případy, kdy nebyla jejich ochrana a bezpečnost zajištěna.

Právní předpisy členských států o zárukách pro ochranu dětských obětí, například používání videozáznamů nebo přítomnost osoby poskytující podporu při řízení, se nemusí vztahovat i na dětské svědky. V několika členských státech jsou tyto záruky dostupné také pouze pro svědky do určitého věku. Například ve Finsku jsou děti do 15 let vyslýchány zpravidla pouze při výsleších v přípravném řízení v prostorách pro výslechy uzpůsobených pro děti. Výslechy dětí starších 15 let však probíhají v běžných soudních síních, a to i tehdy, když 15 let dovrší v průběhu soudního procesu.

Děti jasně uvedly, jak zajistit, aby se cítily více chráněné. Odborníci by měli tyto návrhy při volbě ochranných opatření zohlednit. Jedná se například o informování dětí o přítomnosti obžalovaného a dalších aspektech řízení, nabídnutí možnosti zvolit si, zda je má někdo doprovázet během slyšení a případně kdo, vytvoření prostředí vstřícného k dětem, používání metod výslechu vhodných pro vyslýchání dětí a zohledňování názorů dětí v rámci sdílení informací.

Stanovisko agentury FRA č. 22

Členské státy EU a případně také EU by měly zavést procesní záruky a sledovat jejich uplatňování tak, aby bylo zajištěno, že před újmou, možnou opakovanou traumatizací a sekundární viktimizací před soudním řízením, v jeho průběhu i po jeho skončení budou chráněny všechny děti, které se účastní jakéhokoli soudního řízení. Odborníci by měli při volbě ochranných opatření zohlednit návrhy dětí. Měl by být zajištěn rovný přístup k procesním zárukám pro všechny děti bez ohledu na věk a postavení v řízení. Stávající procesní záruky pro dětské oběti by měly být rozšířeny na dětské svědky v trestních řízeních a na děti účastníky se občanskoprávních řízení.

Řada dětí uvádí, že se v důsledku nedostatečných procesních záruk v trestních i občanskoprávních řízeních musely setkat s obžalovaným. Taková nežádoucí setkání s obžalovanými a jejich příbuznými, k nimž často dochází před slyšením nebo po něm, jelikož chybí čekárny vyhrazené pro děti, jsou hlavním zdrojem obav dětí. Pocit bezpečí dětí dále ohrožuje neexistence samostatných vchodů nebo nedostatečná bezpečnostní opatření u soudu, například absence koordinace doby příchodu a odchodu účastníků jednání tak, aby nedocházelo k setkáním dětí s obžalovanými. Děti vystraší také nevhodné chování odborných pracovníků, prostředí, které vzbuzuje strach, celkový nedostatek zachování důvěrnosti a sdílení informací, k němuž nedaly svolení.

„Několikrát jsem ho viděla u soudu. Někdy jsem zůstala stát na místě a nemohla jsem se pohnout, protože jsem se bála.“ (Polsko, svědkyně a oběť, 18 let, případ pohlavního zneužívání)

„Musela jsem čekat před jednací místností na lavici. Po celou dobu jsem se bála, že by někdo mohl ze soudní síně vyjít. Všichni mohou kdykoli odejít. Proto jsem si často stoupla do nějakého rohu nebo jsem přecházela sem a tam... Můj biologický otec přišel se všemi svými lidmi a postávali v chodbě. Musela jsem – soudce mě vedl tudy, musela jsem projít mezi všemi těmi lidmi a to bylo opravdu... – než jsme se dostali k jednací místnosti. I soudce si myslel, že to nebylo v pořádku.“ (Německo, účastnice řízení, 14 let, případ opatrovnictví)

Zajištění práva dítěte na soukromí a důvěrnost

Právní předpisy EU vyžadují, aby členské státy zajistily ochranu soukromí dětských obětí, jejich totožnosti a jejich podoby a zabránily veřejnému šíření jakýchkoli informací, které by mohly vést k jejich identifikaci. Obecné nařízení o ochraně osobních údajů vyžaduje v případě obdržení osobních údajů dětí souhlas rodičů u dětí mladších 16 let a souhlas dětí u dětí starších 16 let. Vnitrostátní právní rámce tudíž vyžadují, aby opatření chránila totožnost a soukromí dětí účastníků se trestních řízení. V občanskoprávních řízeních se míra ochrany soukromí liší v závislosti na dotčené oblasti občanského práva a na postavení dítěte v řízení. Ve třech zemích pomáhají při zajištění zachování důvěrnosti osobních údajů dětí a jejich nesdělování médiím a veřejnosti samoregulační opatření.

Stanovisko agentury FRA č. 23

Členské státy EU by měly zavést opatření zabraňující jakémukoli kontaktu mezi dětmi a obžalovanými a jakýmkoli jinými účastníky, kteří dítěti mohou nahánět strach. Taková opatření zahrnují videokonferenční spojení přenášené živě, zástěny oddělující dítě od obžalovaného nebo vykázaní obžalovaného z jednací síně během výpovědi dítěte. Členské státy a případně také EU by měly zajistit, aby bylo ve všech fázích řízení k dispozici prostředí vstřícné k dětem a aby byly všechny soudy a policejní stanice vybaveny vhodnými čekárnami určenými pro děti a samostatnými vchody. Tyto prvky je třeba systematicky používat pro ochranu dětí před setkáním s údajnými pachateli nebo rodinnými příslušníky, kteří jsou s dítětem ve sporu, a před nepříjemným prostředím během čekání na výslech nebo při účasti v několika řízeních.

Děti uvádějí, že nedostatečná důvěrnost a ochrana osobních údajů, když se účastní soudního řízení, jim nahání strach a stresuje je. Bojí se, že by se podrobnosti o jejich případu a řízení mohly dostat na veřejnost. Několik dětí si stěžovalo, že se o podrobnostech jejich soudního případu dozvěděli v jejich škole, obci nebo sousedství. Děti uváděly, že je nerve, pokud lidé z jejich okolí vědí o jejich postavení v řízení, jejich rodinné situaci nebo rozhodnutích soudu. V několika případech děti také uvedly, že se staly terčem šikany nebo posměchu ze strany svých vrstevníků nebo místní komunity kvůli úniku informací prostřednictvím učitelů, rodičů, příbuzných, odborných pracovníků nebo médií.

Nicméně v souladu se zkušenostmi odborných pracovníků jen několik dětí uvedlo porušení ochrany osobních údajů v důsledku zveřejnění informací o jejich soudním případě v médiích. Několik dětí uvedlo, že jejich rodiče vystoupili v televizním pořadu a zveřejnili tak podrobnosti o jejich případě, který se týkal pohlavního zneužívání. Děti též zmínily případy, kdy média bez jejich souhlasu zveřejnila určité informace, ale ne jejich totožnost. Některé děti však také namítaly, že mediální publicita a větší povědomí veřejnosti o případech by mohly pozitivně ovlivnit zkušenosti dětí díky zvyšování informovanosti společnosti.

Stanovisko agentury FRA č. 24

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby totožnost a soukromí dětí účastnících se soudních řízení chránily odpovídající právní předpisy a opatření, například prostřednictvím vykázaní veřejnosti ze soudní síně nebo používání při soudním jednání videokonferenčních spojení přenášených živě nebo předem pořizovaných záznamů výpovědí. Je zapotřebí přijmout opatření k zajištění, aby osobní údaje dětí zůstaly přísně důvěrné a nebyly sdělovány médiím a veřejnosti. Záznamy musí být uchovávány na bezpečném místě a totožnost dětí při on-line přenosech musí být chráněna, a to ve všech oblastech práva a nezávisle na postavení dítěte v řízení. Osobní údaje by měly být používány a předávány pouze tehdy, pokud je to zcela nezbytné, a vždy by měly být zohledněny nejlepší zájmy a názory dítěte.

Právo na nediskriminaci

Směrnice o právech obětí stanoví, že práva obětí se uplatní bez diskriminace, ale také, že se ve všech kontaktech se službami podpory pro oběti nebo příslušnými orgány v rámci trestního řízení zachází s oběťmi individuálně. Dotazovaní odborníci vykazovali různou úroveň informovanosti a pochopení potřeby poskytovat dětem specializované služby zohledňující mj. jejich etnický původ nebo státní příslušnost, pohlaví nebo případné zdravotní postižení. V některých zkoumaných členských státech se odborníci více zaměřili na diskriminaci romských dětí účastnících se soudních řízení, v jiných na děti se zdravotním postižením, cizince nebo mezinárodní oběti obchodování s lidmi. Vyjádřili znepokojení nad tím, že vlivem jejich nedostatečných odborných znalostí jsou poskytované služby méně přístupné pro určité skupiny. V některých členských státech bylo zjištěno několik pozitivních iniciativ. Například ve Spojeném království se jedná o překlady informačních materiálů určených pro děti do různých jazyků, používání policistek při výsleších dívek, které se staly obětí pohlavního zneužívání, a poskytování tlumočnicků (i do znakového jazyka) a pokynů pro státní zástupce, jak vést výslech mentálně postižených osob.

Děti na problém diskriminace nepoukazovaly. Mnohé z nich místo toho uvedly, že s nimi bylo zacházeno spravedlivě a s respektem. Řada dětí navíc popisovala, že zažily „pozitivní diskriminaci“ a lepší zacházení, protože jsou děti. Diskriminace však byla častěji uváděna v souvislosti s věkem. Děti, které si stěžovaly na nespravedlivé zacházení na základě věku, se účastnily zejména občansko-právních řízení.

„Uvědomila jsem si, že když jsem byla starší, přikládali mým rozhodnutím trochu větší význam. To je věc, které mi bylo líto. Rozhodnutí dítěte, kterému je 5, 10 nebo 15 let, jsou stejně důležitá.“ (Francie, účastnice řízení, 17 let (absolvovala slyšení ve věku od 6 do 17 let), nevhodná rodičovská péče)

Zásadní zlom je kolem věku 14 let. Děti mladší 14 let uváděly, že se s nimi zacházelo jinak kvůli věku. Domnívají se, že odborní pracovníci je nebrali dostatečně vážně a nebrali jejich výpovědi, názory, přání ani pocity v potaz. Domnívaly se, že dospělí mají lepší přístup ke spravedlnosti a mohou se procesu účastnit svobodněji, protože jsou schopni lépe sdělit své názory. Některé děti to dokládaly na srovnání své účasti v mladším věku se zkušenostmi, když byly starší, přičemž dospěly k závěru, že když byly starší, byly schopny se řízení účastnit lépe, protože dokázaly vyjádřit své pocity a odborní pracovníci jim pak více naslouchali. Mnoho dětí, včetně těch starších 14 let, si však stěžovalo, že s nimi odborní pracovníci zacházeli buď jako s dospělými, nebo jako s malými dětmi, aniž by brali v potaz jejich vyspělost. V menší míře děti uváděly diskriminaci na základě sociálního původu, pohlaví, postavení v řízení nebo etnického původu. Například nespravedlivé zacházení uváděly romské děti ve Španělsku a Bulharsku stejně jako ruský hovořící děti v Estonsku či francouzské děti menšinového rasového nebo etnického původu.

Tazatel: „Byl tam někdo, kdo mluvil tvým jazykem?“

Dítě: „Ne, nikdo. Byli to Bulhaři.“ (Bulharsko, svědek, 14 let, případ vraždy)

Stanovisko agentury FRA č. 25

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby procesní záruky zahrnovaly opatření proti diskriminaci a aby služby byly uzpůsobeny specifickým potřebám a zranitelnosti dětí. Informace musejí být poskytovány v jazyce, kterému děti rozumí, musejí být přeloženy například do jejich mateřského jazyka nebo uzpůsobeny podle jazykových bariér, které mají děti se zdravotním postižením. Odborní pracovníci by měli obdržet dostatečnou podporu, pokyny a odbornou přípravu, aby dokázali vyhovět různým potřebám dětí, nebo pokud to není možné, měli by děti předat specializovaným službám.

Stanovisko agentury FRA č. 26

Členské státy by měly věnovat zvláštní pozornost usnadnění přístupu ke spravedlnosti a poskytování nezbytné právní pomoci, právního zastoupení a podpory dětem, jež jsou kvůli své situaci zvláště zranitelné, přičemž by měly též zohlednit případné potřeby ohledně tlumočení a překladu nebo překážky související s tělesným či jiným postižením. Měly by vynaložit úsilí na usnadnění přístupu zvláště zranitelných dětí ke spravedlnosti, jako jsou například děti žijící v chudobě, romské děti a uprchlíci, děti žádající o azyl či děti v postavení migrantů odloučené od rodiny. Zvláštní pozornost by měly věnovat také dětem, které jsou oběťmi diskriminace, například oběťmi trestných činů z nenávisti. Údaje o přístupu dětí ke spravedlnosti by měly být dostupné za všechny děti, rozdělené podle skupin.

Zásada nejlepšího zájmu dítěte

Listina základních práv Evropské unie i sekundární právo EU stanoví, že nejlepší zájem dítěte musí být prvořadým hlediskem, a tento pojem je zakotven v normativních rámcích většiny členských států EU. Většina respondentů ze všech zemí jej však vnímá jako složitý a neurčitý termín, který závisí na výkladu. Uvádí také, že nemají nástroje umožňující stanovit, posoudit a podávat zprávy o tom, jak může být zájem dítěte naplněn.

Dotazovaným dětem dělalo podle všeho problém pojem nejlepšího zájmu pochopit. Některé byly schopny o něm hovořit teprve poté, co jim bylo vysvětleno, o co jde. Polovina dětí v trestních i občanskoprávních řízeních uvedla, že jejich nejlepší zájem byl naplněn. Tím měly obecně na mysli, že rozsudek odpovídal jejich očekávání nebo že soudní řízení celkově vnímaly jako spravedlivé, jasné a vstřícné k dětem. V trestních řízeních to zpravidla znamenalo, že obžalovaní byli potrestáni trestem odnětí svobody, že tresty nebyly příliš mírné a že děti neměly pocit, že by práva obžalovaného nebo obžalovaného dítěte byla upřednostňována před jejich vlastními právy. V občanskoprávních řízeních mezi aspekty, o nichž se děti nedomnívaly, že jsou v jejich nejlepším zájmu, patřila váha připisovaná právům rodičů v případech týkajících se opatrovnictví a pocit, že jim odborní pracovníci nenaslouchají, v případech týkajících se pěstounské nebo ústavní péče. Děti účastníci se řízení týkajících se jejich umístění do péče uváděly, že výsledky řízení byly v jejich nejlepším zájmu, pokud nebyly odloučeny od rodičů. V případech, kdy od rodičů odloučeny byly, však děti též připustily, že když jim odborní pracovníci vysvětlí, proč bylo rozhodnutí

přijato a proč je v jejich nejlepším zájmu, může se jejich názor na situaci změnit a mohly by souhlasit s tím, že jejich nejlepší zájem byl naplněn.

Tazatel: „Rozhodl soud o tom, kde a s kým máš bydlet, ve tvém nejlepším zájmu?“

Dítě: „Ano, protože někdy se stane, že děti chtějí zpátky domů, ale to nejde, protože jejich rodiče jsou alkoholici, bijí děti. V takovém případě je lepší, aby zůstaly v domově, protože tam nikdo nepije a nebije je.“ (Polsko, účastník řízení, 11 let, případ týkající se umístění do ústavní péče)

Stanovisko agentury FRA č. 27

V zájmu zajištění nejlepšího zájmu dítěte musejí členské státy EU a případně také EU zajistit, aby právní předpisy stanovily jasná kritéria pro identifikaci a posuzování nejlepšího zájmu dítěte, s přihlédnutím k jejich názorům, totožnosti, ochraně, bezpečnosti a jakékoli situaci zranitelnosti. Zásada nejlepšího zájmu dítěte musí být uplatňována plošně. Určování nejlepšího zájmu dítěte musí být víceoborový proces. Zákonná ustanovení by měla též vyžadovat podávání zpráv o tom, jak byl zájem dítěte posouzen. Měla by být vypracována pravidla a pokyny pro tato posouzení a protokoly o nich. Odborní pracovníci by měli zajistit, aby děti chápaly, co se rozumí pod pojmem nejlepší zájem, zejména když jim vysvětlují proces a výsledky řízení.

Odborná příprava odborníků

Nutnost školení pracovníků, kteří pracují s obětmi nebo potenciálními obětmi, stanoví sekundární trestní právo EU. Směrnice o právech obětí tuto potřebu odborné přípravy rozšiřuje na různé skupiny odborníků, včetně policistů, právníků a služeb podpory pro oběti, aby dokázali rozeznat oběti a zacházet s nimi s respektem, profesionálně a bez diskriminace.

Z výzkumu vyplývá, že odborní pracovníci ze všech oblastí soudnictví ve věcech dětí postrádají vhodnou specializaci a odbornou přípravu pro práci s dětmi. Respondenti soudí, že právníkům by prospěla odborná příprava na téma interakce s dítětem a sociálním pracovníkům na téma právních předpisů týkajících se dětí. Odborníci se domnívají, že odborná příprava je málo dostupná a bývá k dispozici jen na dobrovolné bázi. Soustavné účasti v programech odborné přípravy navíc většinou brání nedostatek času a zdrojů. Rozpočtové prostředky na odbornou přípravu byly seškrtány a účast v mnoha případech závisí na tom, zda je zdarma.

Dokonce i v případech, kdy jsou zavedeny jiné záruky, nedostatečná specializace a odborná příprava pracovníků, kteří pracují s dětmi, často vede k nesprávným

postupům a může dětem přivodit psychickou i fyzickou újmu. Má též vliv na to, jak jsou zohledňována práva dětí během celého řízení. Respondenti hodnotí chování odborných pracovníků k dětem mnohem pozitivněji, když absolvovali cílenou odbornou přípravu. Například sociální pracovníci uvedli, že policisté ve Finsku, kteří absolvovali povinnou odbornou přípravu zaměřenou na výslechy dětí, jsou při výsleších dětí vysoce kompetentní. Odborníci též uváděli, že odborná příprava může zlepšit jejich stávající dovednosti a znalost metod. Stejně tak děti pozitivněji hodnotí odborné pracovníky ze skupin pracovníků, které absolvují systematictější odbornou přípravu. Děti například pozitivněji hodnotí sociální pracovníky, u nichž existuje větší pravděpodobnost, že mají odpovídající odborné vzdělání a praxi, než právníky, kteří často nemají zkušenosti s prací s dětmi.

Celkově by odborní pracovníci měli být školeni, aby dokázali zohlednit potřeby dětí a pochopit jejich pocity a přání. Odborníci by měli dětem umožnit a povolit činit informovaná rozhodnutí při výběru z dostupných procesních záruk.

Stanovisko agentury FRA č. 28

Členské státy EU by měly zajistit, aby všichni pracovníci, kteří pracují s dětmi, absolvovali vhodnou odbornou přípravu v oblasti práv dítěte, verbální a neverbální komunikace a vyjednávání vstřícného k dětem, vývoje dětí a trestněprávních a občanskoprávních předpisů týkajících se dětí. Odborní pracovníci by měli být školeni, aby dokázali identifikovat různé potřeby dětí z různých věkových skupin a dokázali je zohlednit a komunikovat s dětmi odpovídajícím způsobem. Měla by být podporována všeobecná a specializovaná odborná příprava pro soudce a státní zástupce. Odborná příprava by měla být povinná pro pracovníky v přední linii, jako jsou policisté a zaměstnanci soudu. Měly by být vypracovány specifické moduly odborné přípravy pro různé pracovníky s ohledem na jejich funkci.

Stanovisko agentury FRA č. 29

Členské státy EU by měly zajistit, aby výslechy dětí vedli pouze vyškolení odborníci a aby odborná příprava pracovníků týkající se výslechů dětí byla povinná a soustavná. To zahrnuje zajištění více příležitostí ke vzdělávání, zvýšení počtu pracovníků, kteří absolvují odbornou přípravu v oblasti výslechů dětí, a přítomnost specializovaných vyškolených odborníků při výsleších. Pracovníci, kteří provádějí výslechy dětí, by měli být speciálně vyškoleni z hlediska vhodných metod výslechu, stávajících pokynů týkajících se výslechů dětí a příslušných právních předpisů.

Stanovisko agentury FRA č. 30

Členské státy EU by měly zajistit, aby všichni pracovníci, kteří přicházejí do styku s dětmi, byli vyškoleni, aby byli schopni dětem poskytovat informace vhodné po formální i obsahové stránce, vysvětlit jim všechny aspekty řízení způsobem vhodným pro děti a ověřit si, zda je děti pochopily. To by též mělo dětem umožnit činit informovaná rozhodnutí týkající se jejich účasti v soudních řízeních.

Stanovisko agentury FRA č. 31

Členské státy EU by měly zajistit, aby odborná příprava byla pořádána na vnitrostátní úrovni, aby všichni pracovníci měli stejné příležitosti ke vzdělávání a aby se zamezilo nerovnému zacházení s dětmi podle toho, kde žijí. Odbornou přípravu by měl doplňovat také dohled a sdílení postupů mezi odborníky z různých oborů. EU by zároveň měla členským státům poskytovat pobídky pro odbornou přípravu odborníků a podporovat výměnu slibných postupů v rámci členských států a mezi nimi, jakož i vypracování modulů odborné přípravy EU.

Víceoborová spolupráce

Odborníci považují za zásadní, aby během všech fází řízení probíhala koordinace a spolupráce mezi různými zúčastněnými pracovníky s cílem zajistit justici vstřícnou k dětem. Pokud odborníci na případu spolupracují, hodnotí děti jako lépe připravené, informované a podporované, což znamená, že je usnadněna účast dětí na řízení a lépe zajištěna jejich ochrana.

Respondenti se domnívají, že chybí mechanismy koordinace mezi odbornými pracovníky. To vede k průtahům v řízení a neharmonizovaným postupům. Obecný názor je takový, že koordinaci by mohlo zlepšit vypracování operačních postupů. V této souvislosti odborníci kladně hodnotili postupy, jako je využívání „tandemových poručníků“ ve Finsku a Spojeném království, specializovaných víceoborových lékařských jednotek v Chorvatsku, Francii a ve Španělsku a formálních modelů víceoborové spolupráce, jako je mnichovský model v Německu.

Odpovědi dětí potvrzují doporučení odborníků ohledně podpory koordinace za účelem snížení případných nepříznivých důsledků pro děti, jako je opakování výslechů a chybějící procesní záruky a informace.

Stanovisko agentury FRA č. 32

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby profesní sdružení a další příslušné subjekty podporovaly institucionální spolupráci a víceoborový přístup. Mezi odbornými pracovníky by měly být též podporovány standardní operační postupy k posílení spolupráce.

Dostupnost zdrojů

Odborníci opakovaně poukazovali na to, že přidělované lidské a finanční zdroje jsou nedostatečné. Soudci a sociální pracovníci jsou zavaleni prací a jejich nedostatek. Přidělované zdroje neodpovídají množství případů nebo potřebám dětí účastnících se řízení. I v zemích, jejichž vnitrostátní právní rámce jsou považovány za velmi dobře propracované, jsou úsporná opatření vnímána jako potenciální ohrožení provádění uvedených rámců nebo opatření, která jsou základem stávajících osvědčených postupů. Na potřebu odpovídajících zdrojů a jejich nedostatek poukazují malé počty dětí, které uvádějí, že obdržely informační materiály vhodné pro děti nebo že absolvovaly výslech ve výslechových místnostech uzpůsobených pro děti. Význam profesionálního chování citlivého k potřebám dětí v zájmu zajištění řízení vstřícných k dětem by neměl být podceňován.

Stanovisko agentury FRA č. 33

Členské státy EU a případně také EU by měly zajistit, aby byly k dispozici odpovídající zdroje umožňující vyhovět potřebám dětí ve všech typech soudních řízení, a to jak z hlediska obsahu, tak času. Lidské a finanční zdroje musí být vhodným způsobem přidělovány, aby místnosti, ve kterých probíhají výslechy, byly vybaveny funkčním nahrávacím zařízením a aby byly vypracovávány a šířeny pokyny a protokoly i informační materiály určené dětem. Související náklady lze snížit prostřednictvím regionální výměny vypracovaných materiálů nebo využíváním výslechových místností různými subjekty. Další finanční zdroje by měly být poskytnuty na zpřístupnění služeb podpory a na podporu odborné přípravy s víceoborovým přístupem i koordinace mezi pracovníky.

Soudních řízení v Evropské unii se každoročně zúčastní zhruba 2,5 milionu dětí v důsledku rozvodu rodičů nebo jako oběti či svědci trestné činnosti. Přestože jejich účinná účast v takových řízeních má zásadní význam pro zlepšení fungování justice, zacházení s dětmi v soudních systémech je nadále znepokojující. Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) zkoumala, do jaké míry jsou práva dětí, konkrétně právo být vyslyšen, informován, chráněn a nediskriminován, naplňována v praxi. To zahrnovalo rozsáhlé dotazování odborníků i dětí účastníků se soudních řízení. První zpráva představila názory odborníků. Tato zpráva se zaměřuje na perspektivy dětí, nastiňuje jejich názory na faktory, které znemožňují jejich plnou účast v řízení, a na úsilí, které může pomoci tyto překážky překonat. Stejně jako první zpráva zdůrazňuje, že má-li být soudnictví v celé EU skutečně vstřícné k dětem, je ještě třeba vykonat mnoho práce.

Další informace:

Celou zprávu *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States* naleznete na adrese <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>.

Některé další související publikace agentury FRA:

- FRA (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens>, a shrnutí, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-summary> (k dispozici ve 24 jazycích)
- FRA-ESLP (2016), *Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-child-rights> (k dispozici ve 22 jazycích)
- FRA (2015), *Victims of crime in the EU: the extent and nature of support for victims* [Oběti trestných činů v EU: rozsah a charakter podpory obětem], Lucemburk, Úřad pro publikace, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/victims-crime-eu-extent-and-nature-support-victims>
- FRA (2015), *Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU* [Násilí na dětech se zdravotním postižením: právní předpisy, politiky a programy v EU], Lucemburk, Úřad pro publikace, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/children-disabilities-violence>, a shrnutí, <http://fra.europa.eu/en/violence-children-disabilities-eu-summary> (k dispozici ve 24 jazycích)
- FRA (2014), *Poručenství dětí bez rodičovské péče – Příručka pro posílení poručenských systémů k uspokojování zvláštních potřeb dětských obětí obchodování s lidmi*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship> (k dispozici ve 23 jazycích)
- FRA (2013), *Child rights indicators in the field of family justice*, podkladový dokument, <http://fra.europa.eu/sites/default/files/child-friendly-justice-indicators-v1-o.pdf>

Přehled činnosti agentury FRA v oblasti práv dítěte naleznete na adrese <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>.

Úřad pro publikace

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2017

Fotografie: © FRA

Print: ISBN 978-92-9491-455-2, doi:10.2811/95086
PDF: ISBN 978-92-9491-461-3, doi:10.2811/389805

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vídeň – Rakousko
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency